

Bir Dergi Yönetim Sistemi Yapılandırması Süreci: Bilgi Dünyası Dergisi ve Açık Dergi Sistemleri

Implementation Process of a Journal Management System: Information World Journal and Open Journal Systems

Tolga ÇAKMAK

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Çakmak, T. (2020). Bir dergi yönetim sistemi yapılandırması süreci: Bilgi Dünyası Dergisi ve açık dergi sistemleri. *Bilgi Dünyası*, 21(2), 373-384. doi: 10.15612/BD.2020.579

Makale türü / Paper type: Görüşler / Opinions

Doi: 10.15612/BD.2020.579

Geliş Tarihi / Received: 14.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 15.12.2020

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 31.12.2020

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Bir Dergi Yönetim Sistemi Yapılandırması Süreci: Bilgi Dünyası Dergisi ve Açık Dergi Sistemleri

Tolga ÇAKMAK*

Öz

Dergi yönetim sistemleri, bilimsel dergilerdeki yayın süreçlerinin standart, merkezi ve şeffaf bir şekilde yönetilmesini sağlayan araçlardır. Bu sistemler, yayıncılık süreçleri sonucunda ortaya çıkan ürünleri makine etkileşimine uygun bir şekilde sunmaktadır. Söz konusu sistemler ayrıca süreç içerisinde rol alan aktörlerin iletişimini kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan bu sistemlerin yapılandırılması, derginin yayın yönetim süreçlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu durum sistemlerin tasarımlarının ve yapılarının özelleştirilmesini gerektirmez. Çalışmada Bilgi Dünyası dergisi sunucularına yaklaşık sekiz yıl önce yayın süreçlerini yönetmek üzere kurulan dergi yönetim sistemi ele alınmaktadır. Çalışmada ek olarak Bilgi Dünyası dergisinin önceki web sayfalarından hareketle bir dergi yönetim sistemine geçişi, yazılım olarak Açık Dergi Sistemleri'nin (Open Journal Systems) kurulumu ve yaşatımı ile ilgili olarak benzer sistem kurulumlarında dikkat edilmesi gereken noktalara yer verilmiştir. Sonuç olarak ise çalışmada dergilerin yayın süreçlerinin yönetimine yönelik gereksinimleri karşılamak veya tasarımını geliştirmek için yapılacak güncellemelerin Açık Dergi Sistemleri gibi açık kaynak kodlu yazılımların güncellemelerinden etkilenmeyecek şekilde tasarlanması gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar sözcükler: Dergi yönetim sistemleri, açık dergi sistemleri, Bilgi Dünyası

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, e-posta: tcakmak@hacettepe.edu.tr

Implementation Process of a Journal Management System: Information World Journal and Open Journal Systems

Tolga ÇAKMAK*

Abstract

Journal management systems are tools that provide standard, central and transparent management of publication processes in scholarly journals. These systems present the products which are outputs of publication processes in a form that allows machine interaction. They also facilitate the communication of the actors involved in the process. On the other hand, the implementation phase of these systems can differ according to journal's publication processes. This requires customization of design and structure of systems. This study discusses the implementation phase of a journal management system that was installed on the servers of Information World journal about eight years ago to manage publication processes. Additionally, the transition of Information World journal to journal management system is highlighted by presenting sample screenshots of previous web pages of the journal. Furthermore, based on the experiences related to installation and maintenance of Open Journal Systems in Information World Journal, the study emphasises the points that should be taken into consideration about similar system implementations. In conclusion, it is stated that the customizations that will be made to meet requirements of the journal's publication processes or to improve its look, should be designed in a way that not to be affected by new updates of open source softwares such as Open Journal Systems.

Keywords: *Journal management systems, open journal systems, Information World.*

* Assoc. Prof., Hacettepe University Faculty of Letters Department of Information Management,
e-mail: tcakmak@hacettepe.edu.tr

Giriş

Bilimsel dergiler akademik yayıncılığın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu dergilerde araştırma makaleleri, vaka sunumları, değerlendirme çalışmaları, görüş yazıları, eleştiri ve tanıtım yazıları gibi birçok türde çalışma yayımlanmaktadır. Belirtilen türlerin tamamı farklı aktörlerin yayın sürecinin içerisinde uyumlu bir şekilde çalışmasına dayanmaktadır. Gelişen teknolojinin ve bilgi erişim olanaklarının da etkisiyle bu dergilerdeki süreçlere ilişkin görevlerin merkezi bir şekilde yönetilmesi için belirli bir platformun kullanımına dayanan yönetim sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu sistemler bir yandan yayın süreçlerinin yönetimini sağlarken dergi yönetimlerinin söz konusu süreçlerin bütününe kayıt altına almasına, izleyebilmesine ve bu süreçleri şeffaflık ve hesap verilebilirlik çerçevesinde belgeleyebilmesine de olanak tanımaktadır.

Günümüzde yoğunlukla web tabanlı olarak kurgulanan dergi yönetim sistemleri yayının gönderim aşamasından başlayarak bir ürün olarak ortaya çıkışına kadar bütün süreçleri kapsamına alabilmektedir. Söz konusu sistemlerin sahip oldukları özellikler ile yayıncılık modellerinin de şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu sistemler aracılığıyla uluslararası standart ve protokollere uygun bir şekilde yapılandırılan bilimsel çalışmalar arama motorları tarafından kolaylıkla işlenebilmektedir. Ayrıca makinece işlenebilir nitelikte veri sunan ve karşılıklı işlerlik protokollerini destekleyen bir sistem kurulduğunda yayımlanan çalışmaların üstverileri ve erişim bilgileri derginin dizinlendiği veri tabanlarına kolaylıkla aktarılabilir. Bununla beraber uygun yapılandırma işlemleri gerçekleştirildiğinde bir bilimsel çalışmanın yalnızca üstverileri değil, içeriğindeki bileşenler de (paragraflar, başlıklar, şekiller ve tablolar gibi) XML (eXtensible Markup Language) tabanında sunulabilmektedir. Özellikle Journal Article Tag Suite (JATS) gibi uygulamalar bilimsel çalışmaların içerik bileşenlerinin tanımlanmasında kullanılmaktadır.

Bilimsel dergilerin içerik yayımlamada kullandıkları yönetim sistemleri yapısal olarak farklılıklar göstermektedir. Bu noktada seçim aşamasında teknik özelliklerin yanı sıra çalışmaların yayın sürecindeki aktörlerin rol ve sorumluluklarının belirlenmesi önem göstermektedir. Ayrıca derginin izlediği yayın süreçlerinin bütün ayrıntılarıyla değerlendirilmesi yapılandırılacak yönetim sisteminin başarımında etkili olmaktadır. Ek olarak yapılandırma süreçlerinde bilimsel bir dergi için yayın süreçlerinde kritik değere sahip bilgilerin depolanması, paylaşılması ve kullanılması gibi konuların da bilgi güvenliği çerçevesinde ele alınması önemli bir diğer konu olarak nitelendirilebilir. Sayılan bu nedenlerle bilimsel dergiler için birçok avantajı da beraberinde getiren dergi yönetim sistemi yapılandırma adımlarının çok yönlü bir bakış açısıyla kurgulanması gerektiğini söyleyebiliriz.

Bilgi Dünyası dergisinin 20. yılına ithafen hazırlanan bu çalışmada Derginin yayın yönetim süreçleri için yapılandırılan açık dergi sistemi ele alınarak gerçekleştirilen çalışmalar ve derginin bugün de kullandığı altyapıya ilişkin süreçlere değinilmektedir. Çalış-

manın bu yönüyle bir bilimsel derginin yayın süreçlerine yönelik olarak bir geçiş sürecini anlatan bir uygulama örneği olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

Açık Dergi Sistemlerinin Yapılandırma Süreçlerine Yönelik Uygulamalar

Açık Dergi Sistemleri (Open Journal Systems, OJS), bilimsel dergileri yönetmek ve yayımlamak için geliştirilmiş bir açık kaynak kodlu yazılımdır. Bu yazılım 2001 yılında Kamu Bilgi Projesi (Public Knowledge Project, PKP) tarafından araştırmalara erişimi artırmak amacıyla geliştirilmiş ve yayınlanmıştır. Sistemin web sayfasından alınan bilgi doğrultusunda en yaygın kullanıma sahip açık kaynak kodlu dergi yayımlama platformu olduğu ve dünya çapında 10.000'den fazla dergi tarafından kullanıldığı bilgisi paylaşılmaktadır (PKP, 2020a). PKP ise bilimsel yayıncılığın kalitesini ve daha çok kullanıcıya ulaşması için araştırma yapma ve açık kaynak kodlu (ücretsiz) yazılımlar geliştiren birden çok üniversitenin yer aldığı bir girişimdir (PKP, 2020b). 1998 yılında University of British Columbia'da John Willinsky tarafından başlatılan projede, çalışmalara bu üniversiteye ek olarak Ontario Council of University Libraries, Simon Fraser University, Stanford University, University of Alberta, University of Pittsburgh'dan oluşan bir geliştirme ekibi ile devam edilmektedir (PKP, 2020b, 2020c). Proje kapsamında Open Journal Systems dışında Open Monograph Press, Open Preprint Systems, Open Conference Systems ve Open Harvester Systems gibi web tabanlı yönetim sistemleri geliştirilmiştir.

OJS, çevrimiçi dergi yayımlama sürecinin tüm yönlerini kapsayan bir sistemdir. Bu sistemde derginin web sitesinin kurulumu, yazarların başvurularına hakem ve değerlendirme süreçleri, düzenleme işlemleri, sayı ve arşivleme işlemlerinin yönetimi ile derginin dizinlenmesi ve içerikte arama yapabilme yetenekleri bulunmaktadır. Ayrıca sistem sunuculara kurulduğunda birden çok derginin tek bir platformdan yönetimine olanak tanımaktadır (Willinsky, 2005, s. 508-509). Sistem, açık erişimi yaklaşımını desteklemenin yanı sıra karşılıklı işlerlik standartları ve PDF, HTML, ePub, XML ile ses ve görüntü formatlarıyla uyumluluk göstermektedir.

Literatürde OJS'yi ele alan çok sayıda çalışmanın yayımlandığı ve Kamu Bilgi Projesi tarafından yönlendirme yapılan Zotero kitaplığında 440'in üzerinde çalışma yer almaktadır¹. Bu kapsamda yapılandırma süreçlerindeki deneyimleri paylaşan çalışmalar dikkati çekmektedir. Bu çalışmalardan birinde maliyetin açık erişim yayıncılığında etkili bir faktör olduğu belirtilirken, OJS'nin bir kurumdaki mevcut altyapıya kurularak ve editör kurulunun gönüllü çalışmalarıyla kısa bir sürede yayın sürecinin gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir. Çalışmada OJS'nin çok dilli yapısının da farklı dillerde yayın yapan dergiler için önemli bir özellik olduğu vurgulanırken yapılandırma sürecinde test aşamasının gerekliliği ve önceki sayılara yönelik aktarım süreçlerinin de test aşamasında izlenmesinin fayda sağlayabileceği anlaşılmıştır (R, Vijayan ve J, 2019).

1 Bkz. https://www.zotero.org/groups/83548/public_knowledge_project/items/36VT4HZG/library

Bir diğer çalışmada Endonezya'da yayın yapan dergilerin akreditasyon için sahip olması gereken niteliklerden birinin elektronik dergi yönetim sistemi olduğu ve bu doğrultuda OJS'nin belirtilen gereklilikleri karşıladığı belirtilmiştir. Bu çerçevede OJS'nin University of Pramita Indonesia'da iLearning Journal Center'da yapılandırılmasında iş akış diyagramları oluşturulmuştur. Yapılandırma sonucunda ise OJS'nin süreçleri kolaylaştırdığı belirtilmiştir (Mumen, Oganda, Lutfiani ve Handayani, 2020).

Başka bir çalışmada ise Universidad Nacional de La Plata'daki School of Humanities and Education Sciences'da kurulan OJS tabanlı bir dergi yönetim sisteminin geliştirilme süreci anlatılmaktadır. Bu süreçte ilk aşamada OJS kurulumu ve tasarım olarak özelleştirmeleri yapılmıştır. Sonraki aşamada ise birden çok dergiyi barındırması planlanan bu portalde dergilerin kurulumu, kullanıcıların aktarım işlemleri ve dergilerin arşivlerinin taşınması gerçekleştirilmiştir. Üçüncü ve son aşamada ise kullanıcılara ve editör kurullarına verilen eğitimler yer almıştır. Bu yapılandırmayla birlikte portalde bulunan dergilerin açık erişim kapsamında DOAJ'a yapılandırılmış bir XML dosyası aracılığıyla içerik göndermeye başladıkları dile getirilmiştir (Unzurrunzaga, Rozemblum, Pucacco, Parente ve Esterellas, 2015).

OJS yapılandırılmasını ele alan bir çalışmada da University of Idaho tarafından yayımlanan Electronic Green Journal dergisindeki geçiş süreci anlatılmıştır. 1994-2008 yılları arasında düzensiz aralıklarla yılda iki sayı olarak yayımlanan, makale başvurularını e-posta ile alan ve HTML, ASCII, TXT ve GIF formatlarını kullanarak yayın yapan dergideki geçiş bir test aşaması olmadan gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte eski sayıların burslu bir çalışan tarafından XML ile tanımlanarak taşındığı ifade edilmiştir. Çalışmada OJS geçiş aşamasında öncelikle test sürecinin dergiler için karşılaşılabilecek zorlukların saptanması açısından önem taşıdığı vurgulanmaktadır (Hunter, 2010).

OJS, Türkiye'de de çok sayıda bilimsel dergi tarafından tercih edilen bir sistemdir. Literatürde bu sistemin bir dergiye yönelik kullanımını konu alan ve sistemin işlevlerini anlatan çalışmaların yer aldığı görülmektedir (Ünal, Çakmak ve Uçak, 2014; Çelik ve Buğan, 2013). Bununla beraber ULAKBİM tarafından Türkiye'deki bilimsel hakemli dergiler için verilen barındırma ve süreç yönetim hizmeti olarak ifade edilen DergiPARK'ın da 2013-2016 yılları arasında OJS tabanlı bir yapıyı kullandığı görülmektedir. DergiPARK'ın bu altyapıyı 2016 yılı itibarıyla 1200 dergiye sunduğu görülmektedir (DergiPARK Akademik, 2020).

Bilgi Dünyası Dergisi ve Açık Dergi Sisteminin Yapılandırılması

Bilgi Dünyası dergisi 2000 yılından itibaren yayımlanan hakemli bir dergidir. Altı aylık zaman aralıklarıyla Nisan ve Kasım aylarında yayımlanan dergi 2014 yılından itibaren Haziran ve Aralık aylarında yayımlanmaya başlamıştır. 2012 yılına kadar Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneğinin (ÜNAK) resmî web sitesi olan <http://unak.org.tr> altında bir dizine adreslenen (<http://unak.org.tr/BilgiDunyasi>) derginin web sitesi HTML

ile tasarlanmıştır. 2006 yılında Derginin web sayfasından ASP programlama dili ile içeriğinde yazar adı, makale adı, basım tarihi (yıl) ve anahtar sözcük bazlı bir arama özelliği sunulmaya başlanmış ve yayımlanan makalelerin PDF kopyalarına erişim sağlanmıştır (Şekil 1).

The screenshot displays the Bilgi Dünyası website interface. At the top, there is a navigation menu with links for 'Son Sayı', 'Eski Sayılar', 'Yazar Politikası', 'Yazarlara Notlar', 'Editor Grubu', 'Hakem Kurulu', 'Abonelik', and 'Abone Formu'. Below the menu, there is a search bar with the text 'Bilgi Dünyası' and a search button. The main content area shows a list of articles with their titles, authors, and full-text links. The articles are categorized into 'HAKEMLI MAKALELER / REFEREE ARTICLES' and 'GÖRÜŞLER / OPINION PAPERS'. The first article in the 'HAKEMLI MAKALELER' section is 'İçerik Tabanlı Görüntü Erişimi / Content-Based Image Retrieval' by İrem Soydal, Umur Al and Umur Sezen, with a page number of 155. The second article is 'Bilgi Teknolojisinin Yapısal ve Yönetimsel Açılardan Bilgi-Belge Merkezlerine Getirdiği Yenilikler / Structural and Managerial Innovations Provided to Information and Documentation Centers by Information Technology' by Mesut Kurulgan, with a page number of 171. The third article is 'Okul Kütüphanelerinde Derme Geliştirme: Politikalar ve Dermelerin Betimlenmesi / Collection Development in School Libraries: Policies and Collection Descriptions' by H. İnci Onal, with a page number of 193. The fourth article is 'Bilgi Maliyetlerinin Örgütsel Yapılara Etkisi / Effects of Information Costs on Organizational Structure' by Begüm Akş, with a page number of 219. The first article in the 'GÖRÜŞLER' section is 'Toplumsal Yaşamımızda ve Türk Bilim Dünyasında "Profesyonel ve Profesyonellik" Kavramlarına Değin / Concepts of Professional and Professionalism, Concerning Our Social Lives and the Turkish Scientific World' by İ. Haluk Gökçora, with a page number of 237.

Şekil 1. Bilgi Dünyası Dergisi Arama Özelliği ve Makalelerin PDF Kopyaları (Bilgi Dünyası 2006a, 2006b)

2009 yılına gelindiğinde Derginin web sitesinde bir tasarım değişikliğinin daha olduğu görülmektedir. Bu değişiklikte birlikte yazarlardan makale gönderiminde elektronik postayı kullanmalarına ilişkin yönlendirmelerde bulunulmaya başlanmıştır. Bu tasarımda dizinin yanı sıra yazar adlarına oluşturulan HTML sayfaları aracılığıyla bir yazarın Bilgi Dünyası dergisinde yayımlanmış olan tüm çalışmalarına erişim sağlanmıştır (Şekil 2).

Yaşanan gelişmelere uyumlu olarak birçok kez arayüzü geliştirilen Bilgi Dünyası dergisinin web sayfasında yeni sayıların yayımlanması süreci HTML sayfalarının da güncellenmesini gerektirmektedir. Bu noktada yeni makalelerin yayımlanması yalnızca son sayı ve arşiv ile ilgili sayfaların değil, yazar adlarına oluşturulmuş HTML sayfalarının da elle güncellenmesini gerektiren bir iş sürecini içermektedir.

Şekil 2. Bilgi Dünyası Dergisi Arama Özelliği ve Makalelerin PDF Kopyaları (Bilgi Dünyası, 2010a, 2010b)

2012 yılında Bilgi Dünyası dergisinin teknik altyapısında değişikliğe gidilmiştir. Bu kapsamda ÜNAK sunucuları altında bir klasör altında konumlandırılan Dergi içeriği kendine ait bir sunucuya taşınmış ve alan adı <http://www.bd.org.tr> olarak belirlenmiştir. İçerik olarak Türkiye konumlu sunucular üzerinden hizmet veren bu sunucu üzerinde yapılandırılan OJS yazılımı öncelikle test aşamasına alınmış; Derginin yayın süreçlerine ilişkin iş akışlarının belirlenmesinin ardından da yönetim arayüzlerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu süreçlerin ardından Bilgi Dünyası dergisinin Nisan 2012 sayısından itibaren OJS tüm yayın süreçlerini kapsayacak şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemdeki değişiklik Derginin baş editörü sayın Aytaç Yıldızeli tarafından şu satırlarla kaleme alınmıştır (Yıldızeli, 2012, s.vi);

"Dergimizin editör grubundaki değişimin yanı sıra bu sayıda değişikliğe gidilen bir diğer konu da teknoloji altyapısıdır. Bilgi Dünyası dergisi Nisan 2012 sayısından itibaren yeni bir teknik altyapı ile yeni bir sunucu üzerinden hizmet vermeye başlamıştır. Bu kapsamda derginin yeni adresi <http://www.bd.org.tr> olarak belirlenmiş olup web arayüzü; bilgi mimarisi kullanılabilirlik ilkeleri ve kurumsal kimlik çerçevesinde yenilenmiştir. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde Arş. Gör. Tolga Çakmak, Arş. Gör. Nevzat Özel ile birlikte sistemin tasarımı, geliştirilmesi ve test süreçlerinin tamamlanmasında önemli katkıları olan Teknoloji ve altyapı geliştirme grubunda çalışan Hüseyin Körpeoğlu, Hüseyin Fırat Akın ve Aybike Dilara Dağlı'ya, içerik geliştirme çalışmalarında katkılarından dolayı Muharrem Yılmaz'a, sistemin Türkçeleştirme çalışmalarında paylaşımlarıyla bize destek veren Doğu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi Müdürü Sönmez Çelik'e kalpten teşekkürlerimi sunarım."

Bilgi Dünyası dergisi, OJS kurulumuyla birlikte DOAJ gibi platformlara makale üstverilerini gönderebilme, OAI-PMH uyumluluğuna sahip veri sunumu ve Crossref ile entegre şekilde DOI numarası üretme gibi kabiliyetlere sahip olmuştur. Makine etkileşiminin yanı sıra kullanıcılarla da gönderi takibi, gönderi sürecinin izlenmesi, değerlendirme sonuçlarının paylaşımı ve dizgi/düzenleme işlemleri gibi tüm süreçler sistem aracılığıyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Bilgi Dünyası dergisinin OJS yapılandırma sürecinde ilk aşamada yazılımın 2.3 sürümü kullanılmıştır. Sonrasında sistem 2.4 sürümlerine güncellenmiştir. Sistemin test ve kullanıma alma aşamalarında çifte körleme hakemlik süreçleri düzenlenmiş, rol ve sorumlulukları bulunan kullanıcı gruplarına ilişkin arayüzlerin tamamı gözden geçirilmiştir. Söz konusu güncellemelerle yazarın gönderisinden başlayarak mizanpaj süreçleri de dahil olmak üzere bütün süreçler sistemin içeriğinde gerçekleştirilecek şekilde kurgulanmıştır. Bunun yanı sıra bu yıla kadar çıkmış olan bütün sayı ve makaleler ile üstverileri, ÜNAK derneği altında kurulmuş olan, Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerindeki öğrencilerden oluşan gönüllü GençÜNAK üyeleri tarafından sisteme girilmiştir. Bu süreçler öncesinde verilen eğitimler önceki sayıların girişinde sistemin tanınmasını ve kullanımını kolaylaştırmıştır.

Bilgi Dünyası dergisinde OJS sisteminin yapılandırma sürecinde dönemin diğer uygulamalarına göre bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar o dönem kullanılan OJS sürümlerinin mobil uyumluluğa sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Bilgi Dünyası dergisinde OJS'nin 2.3 sürümü, arayüz kodlarına yapılan müdahalelerle mobil cihazlarca görüntülenebilir hale getirilmiştir (Şekil 3) (Bilgi Dünyası, 2012).

OJS 2.3 sürümünün kurulumu ve yapılan özelleştirme ile ortaya çıkan bu sistemin ilgili dönemde mobil uyumluluğa sahip ilk OJS sistemlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmalara ek olarak OJS 2.4 sürümüne yönelik güncelleme çalışmalarıyla birlikte sistem mobil cihazlarla tam uyumlu (responsive) hale getirilmiştir (Şekil 4).

2013 yılında gerçekleştirilen OJS 2.4 sürümü güncellemesi ile birlikte Bilgi Dünyası dergisinin tüm arayüzleri ve menü bileşenleri mobil platformlarla uyumlu hale getirilmiştir. Sistemin bu sürüm güncellemesinden sonra yeni güncellemeler yayınlanmış olsa dahi OJS 3.x sürümlerine kadar bir güncelleme yapılamamıştır.

Sistemin daha sonraki güncellemelere yükseltilememesi, güncellemelerin özelleştirilen sistem arayüzündeki değişiklikleri etkilemesinden kaynaklanmıştır. Bu noktada özellikle açık kaynak kodlu yazılımların yapılandırılma süreçlerinde yapılacak özelleştirmelerin resmi güncellemelerden etkilenmeyecek boyutta olması ve yapılan özelleştirmelere yönelik dokümantasyonun oluşturulması önemli görülmektedir. Bu tür bir yaklaşımın benimsenmesi her ne kadar yazılımın aynı sürümüne ilişkin alt güncellemelerde etkili olsa da yapısal değişiklik gerektiren güncellemelerde (örneğin OJS 2.x sürümünden OJS 3.x sürümüne yapılacak güncellemeler gibi) mevcut sistemin veri yapısı üzerinde yine ek çalışmaları gerektirebilmektedir.

Şekil 3. Bilgi Dünyası Dergisi OJS 2.3 Sürümü ve Mobil Arayüzler (Bilgi Dünyası, 2012)

Şekil 4. OJS 2.4 Güncellemesi ve Mobil Uyumlu Menü Yapısı (Bilgi Dünyası, 2020)

Sonuç ve Değerlendirme

Hemen her sektörde olduğu gibi teknolojik gelişmeler birçok süreci değiştirmektedir. Bu değişimden etkilenen alanlardan biri de şüphesiz ki akademik yayıncılıktır. Konu bilimsel dergiler açısından düşünüldüğünde yayın süreçlerinin güncel teknolojilerle şekillendirilmesi yayınların teknik anlamda kalitesini artırmaktadır. Bu noktada yayıncıların sistemlerini güncellemeleri ve her geçen gün daha fazla olarak dijital üretime dayanan bu dönüşüme uyum sağlayacak girişimlerde bulunmaları bir gereklilik haline gelmektedir.

Bu çalışmada yapılandırıldığı bilimsel dergilerde yalnızca kullanıcı değil makine etkileşimi bağlamında da kolaylıklar getiren ve açık kaynak kodlu bir yazılım olan OJS'nin yapılandırılmasında deneyimlenen süreçler literatürdeki sınırlı sayıdaki örnekler çerçevesinde ele alınmaktadır. Söz konusu çalışmalar incelendiğinde deneyimlenen süreçlerin test aşamasının kurgulanması, önceki sayıların aktarımı, kullanıcı verilerinin bir sistemden diğerine taşınması ve iş akış diyagramlarının oluşturulması odağında gerçekleştiği görülmektedir. Çalışmaların hemen hepsinde OJS yapılandırmasında bir test aşamasının bulunduğu ve test aşamasının kurgulanmadığı bir çalışmada da bu durumun eksikliğini geçiş sürecini zorlaştırdığının belirtildiği görülmektedir. Başlangıcından bugüne kadar gelişen teknolojiye uyumlu şekilde teknik altyapısında düzenlemelerin yapıldığı Bilgi Dünyası dergisinde de OJS yapılandırma sürecinin test aşaması da dahil olmak üzere kurgulandığı ve sistemin ilgili dönem koşulları içinde önemli bir özellik olarak nitelendirilebilecek mobil uyumluluk ile kullanıma sunulduğu anlaşılmaktadır. Bilgi Dünyası dergisinde yaklaşık sekiz yıllık bir süredir kullanılan OJS ile Derginin bütün yayın süreçlerinin şeffaf bir şekilde izlenebilmesi olanaklı hale gelmiştir. Bu yapılandırma deneyimlenen süreç, açık kaynak kodlu yazılımlara dayanan sistemlerde yapılacak özelleştirmelerin yazılımın aynı sürümüne ilişkin güncellemelere (örneğin OJS için 2.4.3 sürümünden 2.4.4 sürümüne geçiş gibi) izin verecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini OJS yazılımı özelinde göstermektedir.

Kaynakça

- Bilgi Dünyası. (2006a). <https://web.archive.org/web/20061102085315/http://www.unak.org.tr/bilgidunyasi/> adresinden erişildi.
- Bilgi Dünyası. (2006b). <https://web.archive.org/web/20060504043453/http://www.unak.org.tr/BilgiDunyasi/sonsayi.htm> adresinden erişildi.
- Bilgi Dünyası. (2010a). <https://web.archive.org/web/20100703070607/http://www.unak.org.tr:80/BilgiDunyasi/> adresinden erişildi.
- Bilgi Dünyası. (2010b). <https://web.archive.org/web/20100322223810/http://www.unak.org.tr/BilgiDunyasi/sonsayi.htm> adresinden erişildi.
- Bilgi Dünyası. (2012). <https://web.archive.org/web/20120718203158/http://www.bd.org.tr/index.php/bd> adresinden erişildi.

- Bilgi Dünyası. (2020). <https://web.archive.org/web/20200710100947/http://bilgidunyasi.xyz/index.php/bd> adresinden erişildi.
- Çelik, S. ve Buğan, O. (2013). Açık Dergi Sistemleri (ADS): Açık kaynak kodlu dergi yönetim ve yayımlama sistemi. *Journal of Higher Education*, 3(1), 12-21.
- DergiPARK Akademik. (2020). *Hakkında*. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/page/about> adresinden erişildi.
- Hunter, B. (2010). Moving open access to open source: Transitioning an open-access journal into the Open Journal Systems Journal Management System. *Technical Services Quarterly*, 28(1), 31-40. doi:10.1080/07317131.2010.500972
- Mumen, M. A., Oganda, F. P., Lutfiani, N. ve Handayani, I. (2020). Implementation of OJS based iJC Media E-Journal System at University of Pramita Indonesia. *Aptisi Transactions on Management (ATM)*, 4(2), 168-177. doi:10.33050/atm.v4i2.1338
- Public Knowledge Project [PKP]. (2020a). *Open Journal Systems*. <https://pkp.sfu.ca/ojs/> adresinden erişildi.
- Public Knowledge Project [PKP]. (2020b). *History*. <https://pkp.sfu.ca/about/history/> adresinden erişildi.
- Public Knowledge Project [PKP]. (2020c). *Development partners*. <https://pkp.sfu.ca/development-partners/> adresinden erişildi.
- Unzurrunzaga, C., Rozemblum, C., Pucacco, C., Parente, G. ve Esterellas, M. (2015). OJS Implementation and development of the Scientific Journals Site of the School of Humanities and Education Sciences of the Universidad Nacional de La Plata. *Scholarly and Research Communication*, 6(1). 1-16. doi:10.22230/src.2015v6n1a142
- R, S., Vijayan, V. ve J, F. A. (2019). Design and implementation of Open Journal System (OJS) for Rajagiri Journals: A Review. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2699> adresinden erişildi.
- Willinsky, J. (2005). Open Journal Systems: An example of open source software for journal management and publishing. *Library Hi Tech*, 23(4), 504-519. doi:10.1108/07378830510636300
- Ünal, Y., Çakmak, T. ve Uçak, N. Ö. (2014). Açık Dergi Sisteminin Edebiyat Fakültesi Dergisi'ne uygulanması. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31(1), 235-254
- Yıldızeli, A. (2012). Baş Editör'den. *Bilgi Dünyası*, 13(1). vi-vii. <https://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/165> adresinden erişildi.